

”Huset i huset - en gammel præstegårds forvandling til nulenergihus”.

Et forsøg på en afbalancering mellem æstetik og funktion – kulturarven og det moderne.

Folkekirkens bygninger bærer på en vigtig og betydningsfuld kulturarv. De mange smukke og velholdte middelalderkirker rummer med deres unikke arkitektur og særegne kunstneriske inventar en historie, som de fleste vil mene er umistelig for forståelsen af kirken og os selv.

Det samme gælder i nogen grad de gamle præstegårde, der spredt rundt i landet har fundet deres arkitektur og udtryk præget af lokal byggeskik og tidens syn på en standsmæssig boligform for præsten og præstefamilien. Ofte på landet placeret i en sammenhæng med det landbrug og de driftsbygninger, der i hine tider udgjorde en del af udkommet for præsten. Mange steder er driftsbygningerne nu revet ned eller ombygget til kontorer og konfirmandbygninger. Andre sogne har opført nye konfirmandbygninger i tilknytning til præsteboligen for at leve op til et mere nutidig ønske om at tilgodese præstefamiliens privatliv.

Men den gamle præstegård ligger der mange steder endnu. Og samlet set en bygningsmasse, der også her udgør en vigtig fortælling for sogn og by, og som mange ønsker bevaret for eftertiden af hensyn netop til historien og kulturarven.

Men nu er kirkens bygninger ikke kun historie og et musealt fænomen. Der er tale om bygninger, der hver for sig skal tjene en funktion og en virksomhed ind i tiden. Et driftigt foretagende, der skal betjene det samfund, der eksisterer på modernitetens vilkår.

Og det gælder også den præstefamilie, der har det vilkår at skulle bebo en embedsbolig.

Dertil kommer, at menighedsrådene skal leve op til kravet om energi- og vedligeholdelsesvenlige boliger.

Men hvordan forene den historiske arv med nutidens behov for en moderne præstebolig? Æstetik og funktion?

En del af de ældste præstegårde er fredede, og menighedsrådene står derfor til ansvar overfor kulturarvsstyrelsen. Og det sætter sine begrænsninger i forhold til indretning og energinormer. Det er dog et fåtal af landets præstegårde.

De fleste gamle præstegårde – og langt de fleste af dem ligger på landet og i landsognene – er ikke fredede i formel forstand. Men de er tilsyneladende ”fredet” af lokalbefolkningen. Mange steder ønsker folk at bevare den gamle præstegård historisk placeret lige op af kirken med den store præstegårdshave i skel med kirkegården. Og det vel at mærke i en situation, hvor mange præstegårde i forhold til de fleste tjenestelige ærinder for folk for længst er gået ud af brug. Erstattet, som det er, af fremmøde på sognegårdens kirkekontor med kordegn eller præstesekretær, ligesom de folkelige møder i præstegårdens store stuer er gået samme vej de allerfleste steder.

Og alligevel synes mange – navnlig på landet – at den gamle præstegård skal bevares som præstebolig for præstefamilien. Som et synligt symbol måske på et nærvær. At præsten altså bor her det sted, hvor præsten altid har boet. Og måske også som et slags ”mindesmærke” over en historie, sognebarnet selv fik fortalt engang i en konfirmandstue. Et gammelt hus midt i sognet, der alene ved sin arkitektur emmer af fortælling.

Det kan være svært at finde nogen særlig rationel og funktionsbestemt forklaring på den slags ønsker om at bevare en gammel præstegård, men at afvise det som ren nostalgi skal man være sig ved. Snarere bør Folkekirken knytte til ved de venerationer menighedsråd og sogne mange steder har over for præstegården og deltage aktivt i bevarelsen af den kulturarv, der vitterligt findes i de gamle præstegårde. Og så måske her finde gode løsninger som alternativ til nedrivning.

Favrskov provsti har forsøgt sig med en afbalancering mellem hensynet til historien og det moderne. Menighedsrådene i Favrskov vedtog for en del år siden en sanerings- og vedligeholdelsesplan for provstiets bygninger. Med fokus på energi og funktion gik det i udgangspunkt primært på at bygge nyt. Flere præstegårde blev solgt og enten nedlagt eller erstattet af nye.

Det siger sig selv, at med den nye bolig er energi og vedligehold på plads. Og boligudgiften i forhold til forbrug for præstefamilien tilsvarende lav. Men udviklingen blev hurtigt sat under pres af en række historiske præstegårde, folket ikke ville af med.

Derfor opstod ideen om at forene funktion og æstetik i samme hus. Ganske enkelt at forsøge at indbygge et nulenergihus i den gamle præstegård. Den ydre historisk-arkitektoniske ramme blev tænkt bevaret omkring et moderne højisoleret nulenergihus i ét plan med jordvarme og solpaneler. Stort set vedligeholdelsesfrit og 0 udgifter til forbrug for præsten og menighedsrådet.

Forsøget blev gjort med Voldum præstegård ved Hadsten. En imponerende bygning opført i 1896 af en velstående og entreprenant sognepræst H. C. Gøtzsche. En smuk og statelig bygning midt i Voldum by. 500 m² i to plan. Højloftede stuer med smukke koblede vinduer. I loftetagen indrettet med en lejlighed til biskoppen, hvor han i hine tider under besøg på egnen kunne lade sig beværte af præstegårdens tyende. Ellers en klassisk præstegård skønt beliggende med en parklignende have med høje bøgetræer. En vidunderlig ramme omkring det årlige sommermøde. Konfirmandstuen er nedlagt og erstattet af et moderne konfirmandhus med præstekontor beliggende ved kirken.

Spørgsmålet om præsteboligen var aktualiseret af præsteskitte i Voldum-Rud pastorat. Sognene ville gerne bevare den gamle præstegård som fremtidig bolig for sognepræsten, men omkostningerne ved vedligehold og forbrug var betydelige. Alene el- og varmeudgiften beløb sig til mere end 100.000 om året. Dertil kom betydelige vedligeholdelsesudgifter.

Alternativet var at bygge nyt, hvorved driftsbudgettet kunne reduceres til at gå lige op med præstens boligbidrag. Præsteboligen vil dermed være udgiftsneutral i forhold til kirkekassen.

Men hvad med at forsøge at kombinere det bedste af to verdener. At skabe en hybrid af nutid og fortid eller rettere en sammentænkning af funktion og æstetik. Og som sagt så gjort, og nu står der et nyt og moderne indrettet nulenergihus på knap 250 m² i ét plan inden i den gamle præstegård i respekt for både den indvendige og udvendige arkitektur.

Indretningen lever op til de bedste standarder for en moderne børnefamilie. Men uanset i hvilket rum, du befinder dig, emmer det af historie. Et stemningsfyldt look til underlag for en modernitet, der er i samtale med sin fortid. Udvendig er intet forandret. Den gamle præstegård er uforanderlig den samme.

Byggeriet har kostet, hvad der svarer til at bygge en ny præstebolig efter samme energinormer.

Kaster vi et blik på driftsbudgettet er der meget at spare:

I Voldum præstegård så forbrugsregnskabet i 2013 således ud:

El	19.909,15 kr.
Varme	<u>93.643,32 kr.</u>
Forbrug i alt	113.552,47 kr.
Heraf præstens andel ca.	40.000,00 kr.
Menighedsrådets andel	73.552,00 kr.

I 2018 forventes et forbrug på ca. 2.000. (Solpaneler/Jordvarme/Genveks).

Præstefamilien vil således have ca. kr. 3000 pr. måned mere til rådighed efter skat.

Der er mange fordele ved dette forsøg:

1. Hele denne gode historie handler også om rekruttering af præster til ”Kirken på Landet” og til det vilkår, at der knytter sig embedsbolig til stillingen. Det skal være attraktivt for en moderne familie at flytte ind i en præstegård. Det handler om indretning og indeklima, men også om forbrug. I mange gamle præstegårde i dag betaler præstefamilien meget store forbrugsafgifter. Ofte i nærheden af 30.000 kr. alene til opvarmning. Og det i en situation hvor den almindelige familie i et moderne hus betaler en fjerdedel. Og i energihuse endnu mindre.
2. Kirken sparer penge, der kan bruges til noget andet. Lav vedligeholdelse og nul energiomkostninger.
3. CO2 regnskabet og klimaet får sit, og kirken lever op til fællesskabets målsætning om et bedre miljø.
4. Menighedsrådet får mindre bøvnl med en vedligeholdelsesvenlig bolig.
5. Og sidst men ikke mindst får folket sit ønske opfyldt om at frede præstegården – og kan fortsætte snakken om, hvilken værdi der så ligger i det...?

